

I

La tradició pasqual de pintar ous, amagar-los i enviar la mainada a caçar-los (*Easter Eggs Hunt*), és vivíssima en països com Alemanya o Gran Bretanya, on les famílies s'apleguen¹ la tarda de dissabte per guarnir els ous amb sanefes i filigranes de *tutti colori* pintades a mà, i l'endemà de bon matí els oculten minuciosament (en realitat això és cosa del conillet pasqual²) al jardí de casa o al parc més proper, tot esperant que els nens els trobin. Darrerament s'ha fet habitual amagar regals en lloc dels ous (que se segueixen pintant, per decorar la casa i també per penjar-los d'arbres i arbustos). Després, hom fa el vermut i s'entaula per menjar el xai.

Un matoll ouer de Pasqua a Dresden

L'explicació d'aquest costum és que, com que els ous es consideren carn i per Quaresma no se'n podien menjar, la gent els bullia i així es conservaven fins el dia de Pasqua de Resurrecció, quan la prohibició ja s'havia llevat. El que sí que té un origen pagà és el fet de pintar-los: a l'Àfrica s'ha trobat un ou d'estruç decorat de 60.000 anys d'antiguitat. Costum que ha estat convenientment reciclat, com tantes altres coses: així, en alguns llocs, pinten els ous de vermell per representar la sang de Crist.

Si l'ou simbolitza la resurrecció i la nova vida, no cal insistir gaire en què el conill és una icona de fertilitat. És per aquest motiu que, com l'ou, es trobava associat amb la deessa babilònica de l'Amor, Ishtar. I vet aquí perquè de la Pasqua en anglès en diuen *Easter*, i *Ostern* en alemany.

¹ Les dues Pasqües, amb Nadal, són les tres grans festes anuals de reunió familiar del món cristià. D'aquí que els dos dilluns de Pasqua (Florida i Granada) i Sant Esteve siguin festius en els països d'arrel carolíngia, és a dir, europea: l'endemà de la festa s'havia de fer el viatge de tornada a casa. Avui en canvi, com que viatjar és pla més ràpid que fa mil anys, dediquem el dilluns de Pasqua a passar-lo religiosament encallats en alguna de les autopistes de la xarxa viària, per a enorme alegria dels productors del programa televisiu "El Trànsit" i dels espavilats que no han sortit de casa i se'l miren des del sofà. Ja el 1964 Cortázar ens va deixar ben retratats a "La autopista del Sur".

² Sembla ser que la tradició de la percaça dels ous i del conill és originària del món germànic: segons la llegenda, una dona pobra, com que no tenia per regalar dolços als seus fills, va amagar al jardí uns ous decorats. Quan els nens van sortir-hi, van veure un conill (o una llebre) i es van pensar que era ell qui havia post els ous. Des de llavors, hom fabricava un niu al jardí, a l'espera dels ous del conillet de Pasqua, que s'emplenava durant la nit.

Porta d'Ishtar. Babilònia. Pergamonmuseum (Berlín)

II

Però com sabem, d'ous n'hi ha de tota mena, fins i tot que ballen. També de figurats: En Teoria de la literatura³ s'anomenen “Ous de Pasqua” les al·lusions o picades d'ullet que un autor amaga en el text per tal que els seus lectors fidels les busquin, les descobreixin, i en frueixin.

El 2.2.1922, coincidint amb el 40è aniversari de l'autor, Sylvia Beach, propietària de la llibreria Shakespeare & Co. de París (aleshores situada a la Rue de l'Odéon), aconseguí publicar un llibre que obria nous camins a la novel·la moderna —tan segur com que en tancava d'altres—, i que alhora és tot ell un *Easter Egg* colossal: l'*Ulisses* de James Joyce. La seva publicació per entregues l'havien prohibit per “obscenitat” tant al Regne Unit com a Estats Units, de manera que l'opció parisina, on vivia Joyce, havia esdevingut l'única factible.

La crítica es va dividir immediatament entre els que el judicaren des d'una perspectiva eminentment moral, i el consideraren un fàstic sense pal·liatius, i aquells altres (T.S. Eliot, Pound, Hemingway) que el valoraren literàriament: d'aquests n'hi ha que el compararen al Flaubert del *Bouvard et Pécuchet*, tan còmic com irritat davant l'estupidesa humana, mentre que alguns apreciaren de seguit el daltabaix que representava. Aquests són els que finalment l'han encertat, vist amb la perspectiva que donen els cent anys transcorreguts.

George Bernard Shaw, un altre il·lustre irlandès a qui en principi cal col·locar en el primer bàndol, va respondre en termes si més no ambivalents a la carta de l'editora en què li feia una oferta per adquirir el llibre:

“... és un repugnant registre d'una etapa desagradable de la civilització, però un registre veraç (...); tot és espantosament real: he recorregut aquests carrers, conec aquestes botigues i he participat en aquestes converses. Me'n vaig anar a Anglaterra als vint anys fugint-ne, i quaranta anys després m'assabento pels llibres de Mr. Joyce que Dublín segueix igual que abans, i que els joves continuen dient les mateixes bajanades amb desvergonyida verborràgia que al 1870. Tanmateix, és un consol

³ En informàtica i el món dels videojocs, els “Easter-Eggs”, missatges amagats en el programari, són encara més freqüents.

descobrir que algú ho ha sentit tan profundament com per afrontar l'horror d'escriure sobre això i fer servir el seu geni literari per obligar la gent a encarar-ho."

Ara bé:

"Atès que el fulletó inclou una invitació a la compra, he d'afegir que soc un cavaller irlandès ancià, i si vostè es pensa que algun irlandès, i per a més inri ancià, pagaria 150 francs per un llibre, he de dir que coneix molt poc els meus compatriotes.

*Atentament,
GBS"*

Resumint, l'obra relata 18 hores del dia 16 de juny de 1904 d'un publicista jueu de 38 anys, Leopold Bloom, i les giragonses i topades perfectament anodines que fa voltant per Dublín fins que no arriba a casa, on la seva dona Molly⁴ ja és al llit. I què hi passa, en aquest viatge d'un sol dia? Doncs res, i de tot. Entre moltes altres coses, l'*Ulisses* és una *Odissea* sense èpica, malgrat que (a banda del títol) la paròdia d'Homer ens resulti molt menys evident que, posem per cas, en el film dels germans Coen *O brother, Where Art Thou?* (2000).

<https://youtu.be/sRnrx4XF9yA>

Però per altra part, l'*Ulisses* és un enorme contenidor, on per primera vegada trobem un protagonista fent actes tan poc heroics com esmorzar (ronyons de xai a la graella, "*que li deixaven al paladar un regust exquisit amb una lleugera fragància d'orins*"), defecar, o rumiar quan es masturbarà —i fent-ho. Però sobretot, se'ns presenta pensant, relacionant coses inconnexes, inconvenients o absurdes, o mostrant-nos tot allò que imagina estimulat per alguna cosa que veu, saltant d'aquí cap allà tal com ho fem constantment qualsevol de nosaltres en el flux continu dels pensaments. Orwell va assenyalar amb perspicàcia que allò que fa notable l'*Ulisses* és just la mediocritat del material que remena i la forma en què el tracta, de tal manera que en alguns passatges tenim la neguitosa impressió que la ment de Joyce i la nostra són una de sola i ho sap tot sobre nosaltres, fet que ens fa sentir ridículs, de tan semblants com ens veiem al mediocre Bloom: Joyce aconsegueix ni més ni menys que "*comunicar un món de matèria que ens semblava incommunicable per naturalesa*".

Alhora, el llibre inclou tot de digressions religioses, morals i polítiques (el 1904 Irlanda no era pas independent, però el nacionalisme ja tenia presència i es projecta a l'obra), i vessa de referències literàries, filosòfiques i populars. Els pastitxos, paral·lelismes, jocs de paraules i les al·lusions més o menys ocultes a llibres anteriors de Joyce i altres autors salpebren les planes d'una obra laberíntica i infinita.

⁴ El darrer capítol del llibre, una mena d'epíleg, és el famosíssim monòleg de Molly Bloom, en què, mig endormiscada, descabdella els seus pensaments, dels més trivials als més íntims i privats, en un devesall ininterromput al llarg de més de cinquanta planes pràcticament sense puntuació (són només vuit paràgrafs). Val a dir que Joyce és el principal exponent del corrent de consciència o monòleg interior, tècnica narrativa en què també van excel·lir V. Woolf, W. Faulkner, o M. Delibes, per exemple.

III

Tot i ser apassionant, ja s'intueix que no és precisament allò que se'n diu un llibre de lectura fàcil, d'aquells per llegir-ne cada dia cinc o sis planes al llit abans d'agafar el son⁵. El propi Joyce va declarar (de broma): *"Hi he posat tants enigmes i trencaclosques que tindrè els professors enfeïnats 300 anys intentant esbrinar què vaig voler dir. És l'única forma de garantir-me la immortalitat"*. Però també, ja parlant més seriosament, *"el que demano al lector és que dediqui tota la vida a llegir les meves obres"*.

Amb una propaganda tan engrescadora, l'*Ulisses* va entrar a formar part naturalment de la molt exclusiva llista dels "25 llibres que tots fem veure que hem llegit però en realitat no", junt amb *Guerra i Pau*, *Moby Dick*, el *Quixot*, o la Bíblia: Que us tinc calats, punyeteros...⁶

*Avui és indiscutit que fou la lectura de l'Ulisses
la que va procurar a Marilyn Monroe el seu irresistible sex appeal.
Aquí la veiem embadalida amb el monòleg de Molly*

Però és més gros encara: no contents amb no llegir-lo, resulta que el 16 de juny de cada any se celebra a Dublín (i a moltes altres ciutats) el *Bloomsday*, que ve a ser una processó laica de la secta *joyceana* que dedica la jornada a resseguir l'itinerari de Bloom per la ciutat, amb les

⁵ Perquè és que, a sobre, té entre 800 i 1.100 planes (segons l'edició), i no resulta gens amanoós.

⁶ Però això poc que us ha de fer patir: penseu que un dia, en una festa en honor de Stravinsky i Diàghilev, Joyce va coincidir amb Marcel Proust (un altre integrant, ves per on, de la susdita llista, amb els 7 volums de la *Recherche du temps perdu*). Les versions de la conversa entre els dos 'revolucionadors' de la novel·la són múltiples, però nosaltres ens refiarem de la del mateix Joyce, que explica que li havia preguntat a Proust si havia llegit tal part de l'*Ulisses*, i aquest li va respondre, eixut: "No". Joyce no li ho devia pas tenir en compte, atès que va assistir al seu funeral, el novembre del mateix any 1922. Amb tot, assenyalem també que va rebatejar l'obra proustiana com "À la Recherche des Ombrelles Perdues par Plusieurs Jeunes Filles en Fleurs du Côté de chez Swann et Gomorrhée et Co., par Marcelle Projce et James Joust".

Aquest 2022, primer centenari de la publicació de l'*Ulisses*, és també un any extraordinari, en què el 16 de juny podreu triar entre ocupar el dia següent el periple de Bloom a Dublín⁸ o bé el camí de les giragonses de l'ou a Barcelona.

[illegible]

<https://beteve.cat/cultura/ou-com-balla-barcelona-catifes-flors-mapa-corpus/>

⁸ I si heu quedat captivats per l'*Ulisses* però us fa mandra anar a Dublín (Ryanair, ja se sap...), la Llibreria Calders del barri de Sant Antoni organitza el 16 i 17 de juny (nit inclosa) una lectura sencera, ininterrompuda i oberta de la traducció al català de Joaquim Mallafre.